

Отримано: 11 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Шаперенков А. В. Участь банків у розвитку трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу / А. В. Шаперенков // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 244–249.

УДК 330.341.1

JEL Classification: G20

Антон Володимирович Шаперенков,

кандидат економічних наук, заступник голови правління ПАТ «ВіЕйБі Банк»

УЧАСТЬ БАНКІВ У РОЗВИТКУ ТРУДОРЕСУРСНОЇ СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті досліджено функціональні аспекти участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу. Виокремлено цільові категорії населення, що представляють цінність щодо формування інноваційного потенціалу. Виявлено резерви участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на окремих етапах його розвитку.

Ключові слова: банк, інновація, інноваційний потенціал, кредит, ресурс.

Антон Владимирович Шаперенков,

кандидат экономических наук, заместитель председателя правления ПАО «ВиЭйБи Банк»

УЧАСТИЕ БАНКОВ В РАЗВИТИИ ТРУДОРЕСУРСНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА

В статье исследованы функциональные аспекты участия банков в денежном обеспечении трудоворесурсной составляющей инновационного потенциала. Выделены целевые категории населения, представляющие ценность по формированию инновационного потенциала. Выявлены резервы участия банков в денежном обеспечении трудоворесурсной составляющей инновационного потенциала на отдельных стадиях его развития.

Ключевые слова: банк, инновация, инновационный потенциал, кредит, ресурс.

Anton Volodymyrovych Shaperenkov,

PhD in Economics., Deputy Chairman of the Board of PJSC «VAB Bank»

PARTICIPATION OF BANKS IN DEVELOPMENT OF LABOR RESOURCE COMPONENT OF INNOVATIVE POTENTIAL

The article studied the functional aspects of banks participation in the financial provision of the labor resource component of innovative capacity. Categories of the population have been earmarked that are of value in relation of forming an innovative capacity. Reserves of the banks have been discovered to participate in the financial provision of the labor resource component of innovative capacity at individual stages of its development.

Keywords: bank, innovation, innovative potential, credit, resource.

Постановка проблеми. Одним із напрямів грошового забезпечення інноваційного потенціалу на сучасному етапі є активізація участі банків у цьому процесі. Найвагомішою ресурсною складовою інноваційного потенціалу є трудоворесурсна, в якій акумульовані освіта, кваліфікація, талант, уміння людей, їх інтелект тощо. За окремими експертними оцінками на початку XXI ст. вартість сукупного національного багатства всіх країн становила 550 трлн дол. США, з яких значну частину сформовано за рахунок людського капіталу, у той час як на відтворювальний і природний сегменти капіталу припадало відповідно 95 і 90 трлн дол. США [1]. Попри те, що в Україні починаючи з 1990 р. більше як втричі зменшилася кількість осіб, які працюють в інноваційній сфері (США і країнах Західної Європи, цей показник збільшився вдвічі, у країнах Азії – вчетверо), ці висновки вкрай актуальні для сучасної України, де інноваційна інфраструктура функціонально неповна й недостатньо розвинена [2; 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати оцінювання цієї сфери банківської діяльності водночас з недостатньою зацікавленістю в ній банків засвідчили про недостатню теоретичну дослідженість цієї сфери та розмитість у загальнобанківських кредитних процесах. Питанню кредитування навчання як основного елемента грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу присвячено дослідження таких вітчизняних науковців, як Т. Боголіб [4], О. Грішнова [5], Г. За-

харевич [6], Н. Колісниченко [7]. Проте не досліджено питання можливостей та резервів участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу, не опрацьовано суб'єктно-об'єктної специфіки відповідного типу кредитних відносин. Все це зумовлює актуальність теми обраного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Аналіз функціональних аспектів участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу та виявлення резервів цієї участі.

Виклад основного матеріалу. Специфічність системи грошового забезпечення інноваційного потенціалу в Україні зумовлена особливістю розвитку його трудоворесурсної складової, де існують дві вагомні проблеми:

– значні розбіжності між накопиченими можливостями за показниками розвитку вищої освіти, рівнем науково-дослідних установ, чисельністю та кваліфікацією вчених і інженерів та низькою ефективністю використання цих можливостей;

– значне відхилення ціни робочої сили, що концентрується у сфері формування інноваційного потенціалу, від її вартості.

За відсутності ефективних механізмів використання накопичених можливостей розвитку інноваційного потенціалу саме загальна дешевість робочої сили є найбільшим чинником мінімізації можливостей впливу інновацій на розвиток економіки. Низька ціна робочої сили, що формує результативну частину інноваційного потенціалу, є основою нарощення майбутніх проблем розвитку України. За нашими розрахунками, ціна робочої сили, що концентрується у сфері формування інноваційного потенціалу, нижча від її вартості у 2–3 рази. За таких умов перспективи розвитку інноваційного потенціалу не лише сумнівні, а й безпідставні.

У світовій практиці кредитна форма грошового забезпечення розвитку трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу реалізується через державу, навчальні заклади, комерційні банки та домогосподарства. Цільові настанови учасників кредитного забезпечення розвитку трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу показано на рис. 1.

Рис. 1. Цільові настанови учасників кредитного забезпечення розвитку трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу*

* Складено автором

Потрібно зауважити, що при побудові механізму грошового забезпечення розвитку трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу потрібно враховувати, що участь банків у загальному грошовому

забезпеченні інноваційного потенціалу зводиться до двох форм: прямої участі (власна і посередницька інноваційна діяльність банку) та непрямой, завдяки якій створюються всі належні умови для розвитку інноваційного потенціалу.

Функція банків у частині прямого грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу також поділяється на два рівні реалізації: власної та посередницької інноваційної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1
*Зміст функції банків у частині прямого грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу**

Власна інноваційна діяльність банку	Посередницька інноваційна діяльність банку
Фінансування та кредитування навчання працівників банку у вищих навчальних закладах	Кредитування навчання клієнтів банку у вищих навчальних закладах
Фінансування та кредитування підвищення кваліфікації працівників банку	Кредитування підвищення кваліфікації клієнтів банку
Фінансування та кредитування перенавчання працівників банку	Кредитування перенавчання клієнтів банку
Споживче кредитування працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку	Споживче кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу
Інвестиційне супроводження працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку	Інвестиційне супроводження цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу

* Примітка: складено автором

Крім споживчого кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу, продовженням функції банків у частині прямого грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу є кредитування навчання молоді у вищих навчальних закладах, осіб, які мають намір перенавчатися та підвищувати кваліфікацію, а також інвестиційне супроводження науково обдарованих осіб з подальшою участю банку в розподілі кінцевого результату (винагорода від держави за формування успіху конкретної особи в інноваційній сфері). Очевидно, що зміст функції банків у частині прямого грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на різних рівнях відрізняється виключно статусом суб'єкта, який потребує грошових коштів. На рівні банківських установ цільову категорію працівників як елемент трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу визначають безпосередньо банки. Щодо виокремлення цільової категорії населення, яка становить цінність для формування інноваційного потенціалу, банківські установи не мають відповідних методик. Теоретично на рівні первинного відбору це можуть бути особи будь-якого віку та статку, але такі, що виховують обдарованих дітей (рівень обдарування має бути підтверджений документально або визнаний громадськістю). Для оцінювання кредитоспроможності таких позичальників банку всі наявні методики, на нашу думку, неефективні, оскільки в їх основу покладено параметри платоздатності клієнтів, а не суспільну потребу розвивати інноваційний потенціал. Саме при визначенні цільової категорії населення, яка становить цінність для формування інноваційного потенціалу, банки потребують допомоги уповноважених державних органів, які мають відповідну інформацію про потреби та стан трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на рівні конкретних домогосподарств.

Результати аналізу функціональних аспектів участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу засвідчують про різну їх присутність на окремих етапах розвитку інноваційного потенціалу (табл. 2).

Так, на етапі створення можливостей інноваційного розвитку банки не беруть прямої участі у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу як у власній, так і посередницькій інноваційній діяльності. Саме на цьому етапі на державу покладено найвагомішу функцію у забезпеченні реалізації доступності освіти.

Таблиця 2

Пряма участь банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на різних етапах його розвитку*

Стадія розвитку інноваційного потенціалу	Форма участі банку	
	Власна інноваційна діяльність	Посередницька інноваційна діяльність
Створення можливостей інноваційного розвитку	Відсутня	Відсутня
Накопичення можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансування навчання працівників банку у вищих навчальних закладах. – Фінансування підвищення кваліфікації працівників банку. – Фінансування перенавчання працівників банку. 	Відсутня
Перерозподіл можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансування та кредитування навчання працівників банку у вищих навчальних закладах. – Фінансування та кредитування підвищення кваліфікації працівників банку. – Фінансування та кредитування перенавчання працівників банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Кредитування навчання клієнтів банку у вищих навчальних закладах. – Кредитування підвищення кваліфікації клієнтів банку. – Кредитування перенавчання клієнтів банку.
Використання можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансування та кредитування навчання працівників банку у вищих навчальних закладах. – Фінансування та кредитування підвищення кваліфікації працівників банку. – Фінансування та кредитування перенавчання працівників банку. – Споживче кредитування працівників банку, які становлять цінність щодо подальшого розвитку банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Кредитування навчання клієнтів банку у вищих навчальних закладах. – Кредитування підвищення кваліфікації клієнтів банку. – Кредитування перенавчання клієнтів банку. – Споживче кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу.

* Примітка: складено автором

Участь банків на цьому етапі зводиться до обслуговування руху державних пільгових кредитів. Іншими словами, на цьому етапі участь банків у розвитку трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу не пряма, а опосередкована. Як зазначалося, нині в Україні державні пільгові кредити надаються на таких умовах [8]:

- для здобуття вищої освіти за денною, вечірньою і заочною формами навчання у вищих навчальних закладах незалежно від форми власності;
- молодим громадянам України віком до 28 років, які успішно склали вступні іспити або навчаються на будь-якому курсі вищого навчального закладу;
- тільки один раз на навчання за однією спеціальністю для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра у вищому навчальному закладі, що функціонує на території України;
- абітурієнти з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, інвалідів 1-ї та 2-ї груп, малозабезпечених і багатодітних сімей мають переваги за однакових результатів вступних іспитів з-поміж абітурієнтів, які претендують на здобуття вищої освіти за рахунок кредиту;
- сума кредиту повертається зі сплатою 3% річних протягом 15 років, починаючи з 12-го місяця після закінчення навчання у вищому навчальному закладі, до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів з виплатою щороку однієї п'ятнадцятої частини загального розміру одержаного кредиту і відсотків за користування ним;
- кошти на кредитування закладаються в Державному бюджеті України для вищих навчальних закладів усіх форм власності, крім комунальної, а також у місцевих бюджетах для навчання у вищих навчальних закладах комунальної форми власності;
- розмір кредиту визначає Міністерство освіти і науки України, виходячи з вартості навчання;
- для отримання кредиту абітурієнт звертається до обласної державної адміністрації за місцем проживання.

Проте існує низка перешкод для отримання державного пільгового кредиту в Україні:

– недостатність бюджетного фінансування;
 – відсутність відпрацьованого ефективного механізму перерахування коштів, спрямованих на пільгове кредитування отримання освіти, що стримує зацікавленість участі навчальних закладів у цьому;
 – зобов'язання повернути грошові вкладення, перераховані за останній семестр, у разі незадовільної успішності позичальника.

Очевидно, що альтернативним для більшості студентів залишається варіант фінансування навчання в межах банківських кредитів.

Отже, виконуючи технічне та організаційне супроводження державних пільгових кредитів комерційні банки опосередковано беруть участь у грошовому забезпеченні інноваційного потенціалу. Маючи власний грошовий потенціал, банки здатні вийти за межі технічного супроводження і власним коштом забезпечити розвиток значної частки трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу. Нині ця частка мізерна. Для посилення участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу потребується значне базове підтримання держави.

На етапі накопичення можливостей розвитку інноваційного потенціалу пряма участь банків у грошовому забезпеченні його трудоворесурсної складової зводиться лише до фінансування власними коштами навчання у вищих навчальних закладах, підвищення кваліфікації та перенавчання працівників банку. І лише на стадії перерозподілу можливостей інноваційного розвитку до фінансування за власні кошти банку додається система кредитування цих процесів як працівників, так і клієнтів банку. На етапі використання можливостей інноваційного розвитку участь банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу розширюється за рахунок споживчого кредитування працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку, та споживчого кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу.

З урахуванням викладеного на теоретичному рівні, виокремлені резерви прямої участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на різних етапі його розвитку подано в табл. 3.

Таблиця 3
*Резерви прямої участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на різних стадіях його розвитку**

Стадія розвитку інноваційного потенціалу	Форма участі банку	
	Власна інноваційна діяльність	Посередницька інноваційна діяльність
Створення можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансування та кредитування навчання працівників банку у вищих навчальних закладах. – Фінансування та кредитування підвищення кваліфікації працівників банку. – Фінансування та кредитування перенавчання працівників банку. – Споживче кредитування працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Кредитування навчання клієнтів банку у вищих навчальних закладах. – Кредитування підвищення кваліфікації клієнтів банку. – Кредитування перенавчання клієнтів банку. – Споживче кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу.
Накопичення можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Кредитування навчання працівників банку у вищих навчальних закладах. – Кредитування підвищення кваліфікації працівників банку. – Кредитування перенавчання працівників банку. – Споживче кредитування працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Кредитування навчання клієнтів банку у вищих навчальних закладах. – Кредитування підвищення кваліфікації клієнтів банку. – Кредитування перенавчання клієнтів банку. – Споживче кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу.
Перерозподіл можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Споживче кредитування працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Споживче кредитування цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу.
Використання можливостей інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиційне супроводження працівників банку, які становлять цінність для подальшого розвитку банку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиційне супроводження цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу.

* Примітка: складено автором

Висновки. Отже, виявлено, що найбільші резерви активізації прямої участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу на першому та другому етапах розвитку інноваційного потенціалу. Це зумовлено тим, що попри підвищене загальне ризикове середовище для банків у процесах грошового забезпечення інноваційного потенціалу на цих етапах навіть не простежуються комерційні контури їх власної мотивації щодо участі в цих процесах. На третій та четвертій стадіях важливими резервними напрямками активізації прямої участі банків у грошовому забезпеченні трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу є відповідно споживче кредитування та інвестиційне супроводження працівників банку і цільових категорій населення, які становлять цінність для формування інноваційного потенціалу. Справедливо зауважити, що ці напрями діяльності банків нині як на теоретичному, так і практичному рівні перебувають поза зоною і банківських, і державних інтересів.

Саме тому перспективами подальших досліджень є розробка практичних механізмів залучення до розв'язання проблем грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу ключових учасників грошового ринку, до яких належать банківські установи, розвитку партнерства держави та банків у формуванні мотивації останніх щодо грошового забезпечення трудоворесурсної складової інноваційного потенціалу в Україні тощо.

Література:

1. Макро- і мікроекономічні складові розвитку : монографія / В. С. Стельмах, А. О. Спіфанов, І. В. Сало, І. І. Д'яконова, М. А. Спіфанова. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 505 с.
2. Канафоцька Г. П. Стан, перспективи розвитку інноваційних процесів в Україні та можливості їхнього впливу на формування ВВП / Г. П. Канафоцька // Науково-технічна інформація. – 2008. – № 4. – С. 39–43.
3. Шокун Т. В., Гончаренко А. П., Ямчук А. В., Писаренко Т. В., Куранда Т. К., Вавіліна Н. І., Куранда В. М., Стеценко Т. О., Єгоров І. Ю., Жукович І. А., Рижкова Ю. О. Результативність наукової діяльності: стан, тенденції та проблеми оцінювання : монографія. – К. : УкрІНТЕІ, 2009. – 216 с.
4. Боголіб Т. Вдосконалення фінансового забезпечення вищої освіти [Текст] / Т. Боголіб // Вісник ТДЕУ. – 2006. – № 3. – С. 76–87.
5. Грішнова О. Зарубіжний досвід фінансування освіти та перспективи його застосування в Україні [Текст] / О. Грішнова // Наукові праці НДФІ. – К. : НДФІ. – 2000. – Вип. 10–11. – С. 214–222.
6. Захаревич Г. О. Державне кредитування здобуття вищої освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2011/9-10/201117.html>.
7. Колісніченко Н. Альтернативні джерела фінансування вищої освіти: досвід США [Текст] / Н. Колісніченко // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України (укр.). – 2006. – № 1. – С. 320–326.
8. Про затвердження Положення про державну атестацію науково-дослідних (науково-технічних) установ Постанова Кабінету Міністрів України від 07.04.1998. – № 469 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.